

Program – Giffri vardag



Dokumentnamn	Program – Giffri vardag (kemikaliehantering)	Dokumenttyp Program		
Fastställd/upprättad av	Kommunfullmäktige	Datum 2017-06-19	Diarienummer KS22-000169	
Dokumentansvarig/processägare	Kommunstyrelseförvaltningen	Version 2.0	Senast reviderad 2022-04-07	Giltig t o m 2026-04-06
Dokumentinformation	Beskriver hur kommunens verksamheter ska hantera kemiska produkter och varor.			
Dokumentet gäller för	Alla kommunens nämnder, förvaltningar samt för de verksamheter som kommunen har avtal med och eller bedriver verksamhet på uppdrag av kommunen.			
Annan information	Redaktionella ändringar i handlingsplanen kan göras under löptiden utan beslutprocess. Föregående program antaget av KF 2017-06-19.			



Innehåll

1	Giftfri vardag i Härnösands kommuns verksamheter...3	
1.1	Inledning.....	3
1.2	Syfte	3
2	Bakgrund	4
2.1	Kemisk produkt eller vara	4
2.2	Kemisk riskkälla	4
2.3	Utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen	4
2.4	SIN-listan.....	5
2.5	Nanopartiklar.....	6
2.6	Högfluorerade ämnen	6
2.7	Hållbar upphandling	7
3	Avgränsningar	7
4	Lagstiftning	8
4.1	Miljöbalken	8
4.2	Reach-förordningen	8
4.3	Kemikalieinspektionens föreskrifter	8
4.4	Svensk författningssamling	8
4.5	Arbetsmiljöverkets författningssamling	8
5	Utgångspunkter	9
5.1	Klimat – och energiplan	9
5.2	Nationella och regional miljömål - Giftfri miljö.....	9
5.3	Giftfritt från början	9
5.4	Skydda barnen bättre och kemikaliestrategi för hållbarhet på väg mot en giftfri miljö.....	10
5.5	Handlingsplan för giftfria förskolor i Härnösands kommun	10
6	Ansvar.....	10
6.1	Styrdokument.....	10
6.2	Kemikalielistor	10
6.3	Avfallshantering	10
7	Organisation.....	10
8	Finansiering och genomförande	10
9	Förklaringar – ordlista.....	12
10	Handlingsplan – Bilaga 1	15

Programmet reviderat av
Marie Örjestål, KSF
Daniel Johannsson, KSF

1 Giffri vardag i Härnösands kommuns verksamheter

1.1 Inledning

Kemikalier är en del av vår vardag. Användningen av kemikalier ökar. Det handlar både om kemikalier i kemiska produkter och i varor. Farliga ämnen sprider sig långt ifrån utsläppskällor och hamnar i mark, vattendrag, växter, djur och människor. Många kemikalier kan orsaka allergier och leda till cancer på längre sikt. Vissa kemikalier kan också orsaka skada på människans fortplantningsförmåga. Härnösands kommun med mål om att vara en ledande miljökommun har därför tagit fram ett program för en giffri vardag.

1.2 Syfte

Syftet med programmet är att stödja kommunens arbete för en giffri vardag, för att minska risker för negativa effekter på människa och miljö.

Programmet ska stödja förvaltningarnas arbete med att dokumentera och fasa ut befintliga produkter och varor, undvika farliga kemikalier vid inköp och när det är möjligt sträva efter ett ansvarsfullt återbruk av varor.

2 Bakgrund

Det finns en begränsad kunskap om olika ämnens effekter. Därför behövs en ökad medvetenhet och försiktighet vid användningen av kemikalier.

2.1 Kemisk produkt eller vara

Eftersom både kemiska produkter och varor består av ämnen omfattas de båda av kemikalielagstiftningen. Beroende på om du använder en kemisk produkt eller en vara gäller olika regler som du som slutanvändare ska känna till. Kemikaliereglerna finns i många olika regelverk och en och samma produkt eller vara kan omfattas av flera av dessa.

För kemiska produkter finns vanligen produktinformation i form av märkning på förpackningen och i säkerhetsdatablad. Produktinformationen ska informera användaren om farorna med produkten och hur den kan hanteras på ett säkert sätt. Information om säker användning finns ofta även i bruksanvisningen. För bekämpningsmedel finns också information om villkor för användning och dosering i bruksanvisningen. Som yrkesmässig slutanvändare ska du läsa och följa informationen för att hantera produkten på ett säkert sätt. Vi är, då det är möjligt, skyldiga att byta ut en miljöfarlig produkt mot en mindre farlig produkt (produktvalsprincipen och skälighetsregeln Miljöbalken).

För varor finns vanligtvis ingen information om säker användning, med avseende på kemikalieinnehåll, i form av förpackningsmärkning och säkerhetsdatablad. I EU:s biocidförordning finns dock krav på märkning av biocidbehandlade varor. Som slutanvändare ska du läsa och följa bruksanvisningen även för varor. Vid nytillverkning av varor förbrukas mycket kemikalier varför återbruk ofta är att föredra.

2.2 Kemisk riskkälla

En kemisk riskkälla är något som på grund av sitt innehåll av kemiska ämnen kan orsaka skada. Heta vätskor är den kemiska riskkälla som ger upphov till flest olycksfall.

2.3 Utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen

Prioriteringsguiden - PRIO är ett verktyg som hjälper till att hitta och byta ut farliga ämnen i varor eller kemiska produkter. Extra vägledning finns för målgrupper produktutvecklare, varuleverantörer, inköpare, upphandlare, miljöansvariga, och inspektörer.

PRIO delar in ämnen i två prioriteringsnivåer, utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen.¹

Den grundläggande principen ska vara att utfasningsämnen ska fasas ut ur produkter som används i verksamheterna och att prioriterade riskminskningsämnen bara får användas om man kan visa att användningen är säker.

¹ www.kemi.se/prio-start

Exempel på utfasningsämnen:

- DEHP och flera andra ftalater är reproduktionsstörande och kan förekomma i bland annat PVC-plast. Användningen har begränsats av EU-kommissionen, 2020-07-08, där det förbjuds som mjukgörare i plast, framförallt PVC-plast. Undantag finns.
- Antracen är ett PBT-ämne som kan finnas i takpapp, gummi (bland annat däck), kreosotimpregnerat virke och pyroteknikprodukter.

Den europeiska kemikaliemyndigheten ECHA för en kandidatförteckning med särskilt farliga ämnen (SVHC) där nya ämnen förs upp på förteckningen successivt (två gånger per år).

Kemikalieinspektionen och Konkurrensverket (f d Miljöstyrningsrådet) betraktar hormonstörande ämnen som utfasningsämnen. De finns också med bland de egenskaper som kvalificerar ett ämne som SVHC, enligt REACH. EU är i färd med att ta fram sådana kriterier, men det kommer sannolikt dröja innan tillräckligt många ämnen är klassificerade utifrån dem så att det finns en användbar lista.

2.4 SIN-listan

Där officiell klassificering saknas, t ex för hormonstörande ämnen, finns den så kallade SIN-listan² (Substitute It Now). Listan bygger på en grundlig genomgång av vetenskaplig litteratur. Listan har också granskats av oberoende experter.

Urvalet till listan följer de egenskaper som finns i Reach för SVHC. Den ställer högre krav på vetenskapliga belägg för att betrakta ett ämne som hormonstörande än vad som gjordes i EU-kommissionens projekt. Trots att den inte är en officiell EU-publikation har SIN-listan flera gånger lyfts fram och rekommenderats av miljökommissionärer och andra ledande företrädare för EU-kommissionen. Den är således vetenskapligt vederhäftig, kontinuerligt uppdaterad utifrån ny kunskap och är dessutom framtagen specifikt som ett stöd för aktörer som vill undvika farliga ämnen.

De ämnen som är uppförda som hormonstörande på SIN-listan ska tills vidare definiera vilka ämnen kommunen ser som hormonstörande och som därmed i möjligaste mån ska undvikas.

Exempel på hormonstörande ämnen:

- Ftalater – mjukgörare i plaster. Finns framförallt i golvmattor och annan mjuk PVC. EU har förbjudit fyra ftalater fr o m 2020-07-08, DEHP, DBP, BBP och DIBP.
- Polybromerade difenyletrar (PBDE) – flamskyddsmedel i bland annat textil, möbler och skumgummimadrasser.

² <http://www.chemsec.org/what-we-do/sin-list>

2.5 Nanopartiklar

Nanomaterial framställs för att man vill utnyttja deras speciella egenskaper. Alla situationer där nanomaterial kan bli luftburna behöver särskild uppmärksamhet.

2020-01-01 infördes krav på information om nanomaterial i REACH-lagstiftningen. Det finns inga specifika regler om nanomaterial i de nu gällande arbetsmiljöreglerna. Inte heller finns särskilda hygieniska gränsvärden för ämnen som förekommer i nanoform. Internationell forskning visar att om man får nanopartiklar i lungorna så ökar risken för hjärt- och kärlsjukdomar, cancer, KOL, astma och liknande sjukdomar (källa: Arbetarskydd 2019-12-06).

Kemikalieinspektionen håller på att ta fram ny föreskrift om registrering av nanomaterial för att skapa överblick över vilka nanomaterial som förekommer på marknaden. Detta behöver bevakas.

Tillsatsen och färgämnet titandioxid (E 171) i mat tas bort av EU från och med 2022. Orsaken är att titandioxid inte längre anses säker att använda som tillsats i mat. Det innebär att det nu inte är tillåtet att använda titandioxid vid tillverkning av livsmedel i EU. Livsmedel som innehåller titandioxid får inte heller importeras till och säljas i EU. (källa: Livsmedelsverket).

Nanomaterial finns ofta i t ex solskyddsprodukter och tandkräm. Ex på märkning: Titanium Dioxide (nano).

- I avvaktan på mer forskning ska personal inom barnomsorg och skola uppmana föräldrar till försiktighet med användande av produkter som innehåller nanopartiklar.

2.6 Högfluorerade ämnen

PFAS eller högfluorerade ämnen har tillverkats sedan 1950-talet och används på grund av sina eftertraktade tekniska egenskaper i många olika typer av varor och kemiska produkter. Gemensamt för alla PFAS-ämnen är att de är mycket svåra att bryta ned och vissa PFAS kan ha skadliga effekter, både för människa och miljö. Exempel på vart PFAS används: GoreTex, bilklädsel, impregneringsmedel, brandsläckningsskum, popcornpåsar, smink, solkräm, hudkräm, golvpölish, stekpannor med non stick beläggning och skidvalla. Vid upphandling/inköp bör PFAS-fria alternativ krävas.

2.7 Hållbar upphandling

Upphandlingsmyndigheten har en hemsida med råd för hållbar upphandling. De utvecklar och förvaltar hållbarhetskriterier. Det finns kriterier på tre nivåer: Basnivå, Avancerade nivå och Spjutspets nivå.

Vid upphandling är det viktigt att följa nedanstående:

- Generellt vid upphandling ska höga krav ställas, så kallat avancerat krav, då det är tillämpligt. Upphandlingsenheten ska lägga upp hållbarhetsstrategier vid varje upphandling i dialog med kostnads- och verksamhetsansvarig.
- Vid upphandling till förskola och skola, i de miljöer där barn huvudsakligen vistas, ska målet vara att spjutspetskrav tillämpas, då det finns att upphandla.
- Vid upphandling bör det krävas intyg på möbler och annan inredning att den inte innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen.
- Vid upphandling och inköp ska Upphandlingsmyndighetens och Kemikalieinspektionens tips och råd beaktas.
- Vid upphandling av livsmedel ska andelen ekologiska produkter öka enligt Måltidspolicy för Härnösands kommun.
- Vid upphandling av städavtal och eller städprodukter ska höga krav ställas.
- Material som väljs i byggnation och inredning bör ha intyg på att det inte innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen.
- Återbruka varor, t ex möbler, ansvarsfullt i stället för att köpa nytt. Viktigt att farliga produkter och varor inte återbrukas.

Hållbarhetskollen och KemKollen kan med fördel användas som ett stöd i arbetet med upphandling. Det är ett uppföljningsverktyg för kommuner och regioner som i nationell samverkan arbetar för bättre uppföljning av kemikaliekrav i upphandlingar. Dessa stöd finns via Addas hemsida – ett verksamhetsstöd till offentlig sektor. Adda är ett företag inom SKR.

3 Avgränsningar

Programmet ska inte ses som en ersättning av gällande lagstiftning eller av kommunens andra mål- och policydokument. Programmet ska komplettera dessa.

4 Lagstiftning

Nedan finns några viktiga urval (OBS! ej heltäckande sammanställning) på lagstiftning gällande kemikaliehantering.³

4.1 Miljöbalken

Miljöbalkens andra kapitel, allmänna hänsynsregler. De viktigaste delarna i sammanhanget är kunskapskrav, försiktighetsprincipen och produktvalsprincipen. (Substitutionsprincipen) dessa regler gäller Härnösands kommuns verksamheter som användare av kemiska produkter och varor.

4.2 Reach-förordningen

Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006 reglerar kemikaliehanteringen i EU.

4.3 Kemikalieinspektionens föreskrifter

Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2)⁴ om kemiska produkter och biotekniska organismer. Ändring KIFS 2017:3 om särskilt farliga produkter.

4.4 Svensk författningssamling

SFS 2012:861 om farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning.
Ändring SFS 2021:635.

4.5 Arbetsmiljöverkets författningssamling

AFS 2014:43 Kemiska arbetsmiljörisker med ändring 2017:4

I föreskriften ställs krav på att riskerna med kemiska ämnen i produkter och processer kartläggs. Du är skyldig att undersöka vilka risker som finns, att göra en riskbedömning och att sedan åtgärda riskerna.

³ Läs mer om lagstiftning på www.kemi.se, www.boverket.se, www.lakemedelsverket.se, www.naturvardsverket.se

5 Utgångspunkter

5.1 Klimat – och energiplan

Utifrån kommunens övergripande mål att Härnösand ska vara en ledande miljökommun med aktivt omställningsarbete, och att all utveckling i Härnösand präglas av hållbarhet och gemensamt engagemang för minskad miljöpåverkan, ska kunskap utvecklas för att skapa ett hållbart samhälle, och bidra till att de globala och nationella målen nås.

I Härnösands kommun med bolag ska vi leva som vi lär och visa vägen till den framtida vardagen i Härnösand med mål om ett klimat där människan är i balans med miljön senast år 2045. I klimat- och energiplan återfinns kommunens med bolags klimatmål, miljö- och klimatpolicy och prioriterade insatsområden och inriktningar för åtgärder.

Program för Giftfri vardag har en stark koppling till klimat- och energiplanens inriktning för åtgärder ”Förebygga avfall, främja återvinning och ett ansvarsfullt återbruk.” inom det prioriterade insatsområdet ”Hela Härnösand är med”.

5.2 Nationella och regional miljömål - Giftfri miljö

Ett av de sexton nationella miljö kvalitetsmålen är, Giftfri miljö, målet nåddes inte 2020 men arbetet fortsätter bort mot 2030.

Målet avser att:

1. Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden,
2. Användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört,
3. Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga,
4. Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön,
5. Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning, och
6. Information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

5.3 Giftfritt från början

Kemikalieinspektionen har i uppdrag från regeringen om att stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi i Sverige, inom EU och globalt. De ska göra särskilda insatser så att produkter och varor är giftfria från början och arbetar med fem fokusområden: utfasning av särskilt farliga ämnen, minskade risker med andra farliga ämnen, giftfri design och produktion, utveckling av tillsyn samt information och vägledning. Mer information finns på Kemikalieinspektionens hemsida.

5.4 Skydda barnen bättre och kemikaliestrategi för hållbarhet på väg mot en giftfri miljö

Kemikalieinspektionen har under perioden 2010–2020 tagit fram handlingsplaner för en giftfri vardag. Planerna har framförallt handlat om att skydda barn och unga i alla de miljöer de vistas. Dagens barn och ungdomar är morgondagens konsumenter, och de påverkar redan idag föräldrarnas konsumtionsmönster. De kommer också att vara morgondagens makthavare i form av produktutvecklare och inköpschefer.

Sista slutredovisningen till regeringen genomfördes i december 2020 och finns sammanställd i en slutrapport ”Rapport 4/20: Vägen mot en giftfri vardag”, tillgänglig på Kemikalieinspektionens hemsida.

I oktober 2020 publicerade EU-kommissionen Kemikaliestrategi för hållbarhet på väg mot en giftfri miljö. Strategin ligger i linje med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och innehåller initiativ som rör hormonstörande ämnen, farliga ämnen i varor, kombinationseffekter och PFAS-kemikalier.

5.5 Handlingsplan för giftfria förskolor i Härnösands kommun

Barn och unga vuxna är extra känsliga för risker förknippade med gifter. Arbetet ska därför fokusera på att skolor, förskolor och andra miljöer där barn vistas ska vara fria från gifter. I Härnösands kommun har det inneburit att en handlingsplan för giftfria förskolor togs fram år 2015 reviderad 2016. Förskolan arbetar enligt den idag i löpande verksamhet.

6 Ansvar

6.1 Styrdokument

Programmet är ett styrdokument och ett stöd för alla kommunens nämnder och förvaltningar samt för de verksamheter som kommunen har avtal med och eller bedriver verksamhet på uppdrag av kommunen.

6.2 Kemikalielistor

Ansvaret för framtagande av kemikalielistorna ligger på varje förvaltning. Kemikalielistorna ska revideras 1 ggr/år och substitutionsprincipen ska följas.

6.3 Avfallshantering

Från den 1 november 2020 ska alla kommunens verksamheter beställa hämtning av farligt avfall (FA). Information om hur beställningen ska göras finns på kommunens intranät, Insidan.

7 Organisation

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret att samordna och följa upp kemikaliehanteringen och nämnder har ett utförandeansvar.

8 Finansiering och genomförande

Finansieringen ligger inom ramen för varje förvaltning.

En kommungemensam databas med program för att underlätta inventering och riskbedömningar samt för underhåll av säkerhetsdatablad m m finns och ska förvaltas över tid.

Verksamhetscheferna ska inom varje arbetsplats utse miljöombud. Till miljöombud väljs medarbetare som har engagemang och intresse för miljöfrågorna. Miljöombuden ska vara ett stöd till respektive chef i genomförandet och uppföljningen av programmet.

Vägledning för tillämpning av föreskrifterna om kemiska arbetsmiljörisker AFS 2014:43 med ändringar ska användas som ett stöd i arbetet med att genomföra åtgärderna.

9 Förklaringar – ordlista

Biocider: Ämnen som hämmar eller dödar mikroorganismer. Flitig användning av biocider kan påverka antibiotikaresistens. I luftfilter är dessa ämnen onödiga tillsatser då mikrobiella tillväxten sker snarare i stoftkakan.

Biocidbehandlad vara: En vara som är behandlad med en typ av bekämpningsmedel, en så kallad biocidprodukt. Ger varan en funktion, ex att göra en sporttröja luktfri eller en skärbräda antibakteriell.

Cd: Kadmium.

ChemSec: Internationella kemikaliesekretariatet, ett samarbetsorgan för miljöorganisationer.

CLP: CLP-förordningen står för förordning (EG) nr 1272/2008 som gäller klassificering, märkning och förpackning av kemiska ämnen och blandningar.

CMR-ämnena: Cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska ämnen.

ECHA: Europeiskakemikaliemyndigheten med huvudansvar för Reach-förordningen.

Efsa: European Food Safety Authority, den europeiska livsmedelsmyndigheten.

Försiktighetsprincipen: 2 kap 3§ Miljöbalken, alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Högflourerade ämnen: Den huvudsakliga källan till dessa föroreningar är tidigare användning av brandsläckningsskum på brandövningsplatser.

Hg: Kvicksilver.

Kandidatförteckning: En lista som ECHA publicerar och uppdaterar med särskilt farliga ämnen. När ett ämne har tagits upp i kandidatförteckningen får det konsekvenser för ämnet både på kort och på lång sikt. Det ställs krav på information, anmälan och tillstånd.

Kemisk produkt: Ett ämne eller en blandning av flera ämnen. Exempel på ämnen är aceton, ättiksyra och etanol. Exempel på blandningar är målarfärg, lim och rengöringsmedel. De flesta bekämpningsmedel, exempelvis råttgift och medel mot ogräs, är kemiska produkter.

Kemisk riskkälla: Det kan vara farliga kemiska produkter eller andra produkter med farliga egenskaper, till exempel läkemedel, hygienprodukter etc, men också varor eller material. En kemisk riskkälla kan också vara något som bildas vid hantering till exempel avgaser, slipdamm, svetsrök, hett vatten och ånga.

MSR: Miljöstyrningsrådet, regeringens expertorgan inom miljöanpassad offentlig upphandling.

Nanomaterial: Ytterst små material som endast är några fåtal atomer i storlek. Den extremt lilla storleken innebär att ett ämne kan få helt andra egenskaper när det förekommer som nanomaterial än i sin vanliga form.

Partikel: Ett mycket litet stycke materia med definierade fysikaliska gränser.

Pb: Bly

PBT/vPvB: Ämnen som är svårnedbrytbara (P), bioackumulerande (B) och giftiga (T), alternativt mycket långlivade (vP) och mycket bioackumulerande (vB).

PFAS: är en grupp organiska ämnen som brukar benämnas evighetskemikalier då de är mycket svårnedbrytbara i miljön. Står det PTFE, eller ämnen som innehåller polytef, perfluoro eller polyfluoro, innehåller produkten PFAS och bör undvikas.

Prioriterade riskminskningsämnen: ämnen som har mycket hög akut giftighet, är allergiframkallande, mutagena, har miljöfarlig långtidseffekt och potentiella PBT/vPvB

Prioriteringsguiden – PRIO: Ett webbaserat verktyg för att ta fram beslutsunderlag och att strukturera riskminskningsarbetet.

Produktvalsprincipen: Miljöbalken 2 kap, innebär att alla ska undvika att sälja eller använda kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan vara skadliga för människor eller miljön, om produkterna kan ersättas med andra mindre farliga produkter.

Reach-förordningen: EU-gemensam lagstiftning gällande allmänkemikalier.

SIN-listan: Substitute It Now, SIN-listan tas fram av ChemSec.

Skälighetsregeln: Miljöbalken 2 kap, innebär att hänsynsreglerna ska tillämpas i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid skälighetsavvägningen ska nyttan av skyddsåtgärder jämföras med kostnaderna. Kraven som ställs ska vara miljömässigt motiverade utan att vara ekonomiskt orimliga. En avvägning får inte medföra att en miljökvalitetsnorm åsidosätts.

Substitutionsprincipen: Innebär att miljöfarliga produkter och ämnen byts ut mot miljövänligare.

SVHC: Särskilt farliga ämnen.

Utfasningsämnen: Ämnen som är cancerogena, ozonstörande, PBT/vPvB, särskilt farliga metaller (Cd, Pb, Hg) samt hormonstörande ämnen.

Vara: Ett föremål vars form, yta eller design har större betydelse för föremålets funktion än dess kemiska innehåll. Exempel på varor är kläder, cyklar, möbler, leksaker och elektronik.

10 Handlingsplan – Bilaga 1

Kommunen är enligt lag skyldig att föra register och att minska användandet av kemikalier som används i verksamheterna.

För Härnösands kommuns verksamheter, samt för de verksamheter som kommunen har avtal med eller bedriver verksamhet på uppdrag av kommunen, som användare av kemiska produkter och varor, innebär program Giftfri vardag att aktivt arbeta för att minska kemikalieanvändningen genom att följa nedan angivna punkter.

- Inventera och dokumentera användningen av kemikalier på varje arbetsplats i systemet iChemistry⁵.
- Göra riskbedömningar och uppdatera dem minst varje år. Ska göras i iChemistry.
- Byta ut – enligt substitutionsprincipen - och rensa bort onödiga produkter. Bör göras succesivt i samband med inventering och riskbedömningar.

Förvaltningschefer ansvarar att miljöombud närmast avdelnings- och enhetschefer utses i kommunens verksamheter för att genomföra ovan punkter. Varje förvaltning ska även utse en superadministratör för systemet, samt att det finnas en systemförvaltare på IT-enheten. Arbetet med inventering och riskbedömningar för kemikalier i kommunens verksamheter ska vara klart senast 2024-12-31.

För att underlätta för chefer och miljöombud har kommunen upphandlat ett datasystem för kemikaliehantering, iChemistry samt upprättat ett arbetsstöd på Insidan, kommunens intranät, där viktig information finns samlad tillsammans med utbildningsmaterial och inloggning till kemikaliesystemet.

För att säkerställa samordningen av arbetet och kontakt med systemleverantören ska en samordnare för kommunens kemikaliehantering finnas.

Viktigt att nedanstående punkter följs:

- Om bara allmänt tillgängliga kemiska produkter används får riskbedömningen av arbete i arbetsgivarens hushåll och av personalens egen disk och städning i lunchrum, göras utan att reglerna för undersökning och riskbedömning följs, se Kemiska arbetsmiljörisker § 1 AFS 2014:43. Detta innebär att man inte behöver ha tillgång till säkerhetsdatablad vid undersökningen och riskbedömningen. Märkningen på en farlig kemisk hushållsprodukt räcker normalt för att avgöra om några farliga situationer kan uppstå och vilka skyddsåtgärder som behövs. Exempel på skyddsåtgärder som kan behövas är skyddshandskar, skyddsglasögon, ventilerad arbetsplats, åtgärder mot antändning av brandfarlig vara och säkra förpackningar.
- Arbetstagarna ska få information om vilka hälso-och olycksfallsrisker som de kemiska riskkällorna i verksamheten medför och om hur riskerna kan förebyggas. Viktigt att alla personalkategorier informeras, även lokalvårdare, underhållspersonal

⁵ I systemet finns säkerhetsdatablad för alla kemikalier som registreras i systemet vilket förenklar kommunens arbete med kemikaliehantering.

och väktare, som arbetar där farliga kemiska produkter eller andra kemiska riskkällor finns.

- Ämnen som kan ge allergi vid inandning eller vid hudkontakt kräver särskild uppmärksamhet. Det ställs ytterligare krav vid riskbedömningen av dessa produkter. Det ska tydligt framgå var allergiframkallande produkter hanteras och om personlig skyddsutrustning krävs. Områden där det sker öppen hantering av allergiframkallande ämnen ska skyltas för att det ska framgå vilka risker som finns inom området. För produkter med innehåll av vissa ämnen (isocyanater, akrylater med flera) finns dessutom krav på utbildning och läkarundersökningar.
- Personal som hanterar CMR-ämnen ska gå på regelbundna hälsoundersökningar/kontroller.
- Ett exponeringsregister på personal som arbetar med CMR-ämnen ska föras och sparas i 40 år.
- Säkerhetsföreskrifter och liknande dokument ska vara skrivna på de språk som personalen använder och förstår. Dokumentation som upprättats i verksamheten ska vara överskådlig, lättläst och tydlig.
- Skolor, förskolor och andra miljöer där barn vistas ska skyndsamt byta ut farliga ämnen.
- Behållare med farliga kemiska produkter ska var märkta enligt CLP. AFS 2014:43.
- När hyresavtal skrivs om och städning ingår i hyran ska rengöringsmedel ingå i så kallad grön bilaga. Intentionen ska vara att använda till exempel vatten, bikarbonat, citron, salt och ättika i stället för konventionella rengöringsmedel.